

at denne Forffjel benyttes i høi Grad af dem, som forsvare den her foreslaaede Lov. Men der gives dog ogsaa andre Standpunkter, og jeg tilstaaer, at jeg troer, at det vilde være umuligt at bringe Huusmændene til at begribe, at der er nogen væsentlig Forffjel mellem deres og Gaardfæsternes Stilling. De ville nemlig naturligtviis siige, at Fæstetvangen kun er et Forhold mellem Godseierne og Staten, og at, hvad Forholdet mellem Godseierne og Fæsterne angaaer, da have de — Huusfæsterne — derimod aldeles de samme Rettigheder som Gaardfæsterne, og at der ikke er Spor af Forffjel. Naar Forholdet mellem Fæsterne og Godseierne besluttet opløst ved Ewang, saa er det derfor overmaade begribeligt, at det vil være vanskeligt at bringe dem til at forstaae, at der dog maa anlægges en forffjellig Maalestof, naar der er Tale om Gaardfæstere, og naar der er Tale om Huusfæstere. Disse sidste ville ikke let kunne see, at der er nogen anden Forffjel end netop den ene, at i det ene Tilfælde er der Tale om Begunstigelses for en Klasse af Medborgere, der ere forholdsviis velstaaende, og i det andet Tilfælde Tale om Begunstigelses for en anden Klasse af Medborgere, der ere mindre begunstigede af Stæb-
nen. — Hvad nu dernæst endelig angaaer den Agitation, som man mener, at det skulde være af saa stor en Vigtighed at faae Ende paa, da maa jeg med Hensyn til samme til-
lade mig en Bemærkning. Der var en Tid for 20 Aar siden, da der virkelig herskede en stor og energisk Agitation i disse Forhold. Der var paa Valgtribunerne i de allerfleste Landdistricter et eneste Hovedspørgsmaal, der saa at siige opslugte den hele Interesse, og det var Spørgsmaalet, om man ikke kunde faae en Ewangsløv bragt tilveie, og det uagtet vi paa den Tid var indviklede i Krig, og der desuden vare mange andre Forhold, som naturlig maatte sætte Gemytterne i Bevægelse. Der syntes virkelig dengang at være en ganske almindelig Opinion blandt Bondestanden for, at Noget af det Første og Vigtigste, som der maatte gjøres, det var saa hurtig som muligt at faae en Ewangsløv tilveiebragt. Men hvorledes er det senere gaaet? Trods det, at Agitationen blev ført med

stor Dygtighed og Energi, tildeels end-
ogsaa med Genialitet, og i alle Tilfælde med stor Udholdenhed, og trods det, at den gjorde alt Sit for at holde Opinionen paa Høiden af, hvad den oprindelig var, saa kunde dette dog ikke lykkes. Efterhaanden trængte andre Anskuelser ind, Eoven af 19de Februar 1861 blev given, og i nogle Aar syntes det, som om det hele Spørgsmaal var tilende. Vel er der nu i de sidste Aar fremkommet en ny Agitation, men en Agitation, som det forekommer mig, at Enhver, der sammenligner begge Tider, kun kan betragte som en meget svag Efterdanning efter den uhyre Bølge, som i sin Tid reiste sig. Men netop denne Sagens Historie forekommer mig at indeholde en meget vigtig Lære. Naar jeg spørger mig selv, hvorledes det har kunnet gaae til, at den ringe og for en stor Deel passive Modstand, der i sin Tid reiste sig mod den almindelige Opinion hos Bondestanden, har kunnet vinde Seir, og det uagtet en almindelig Opinion hos Bondestanden efter vor Forsatning har en Magt, som Ingen kan misfjende, saa maa jeg tilstaae, at jeg ikke kan finde nogen anden Grund dertil, end at der tillige har været en anden Modstand mod den paagældende Sag, nemlig en Modstand i Bondestandens egen Rettsbevidsthed. I denne troer jeg, at der i Virkeligheden har været en Modstand. Det er ganske naturligt, at man, naar man fører en Proces — for at bruge dette Billede — saa ved Siden af de Fordringer, som man anseer for berettigede, tillige opstiller forffjellige videregaaende Fordringer og videregaaende Paa-
stande, om hvis Berettigelse man er mindre overbeviist. I Udtrykkene for disse forffjellige Paa-
stande findes der egentlig ingen Forffjel, de blive fremsatte med ligemeget Skarphed; men, naar nogen Tid er gaaet, da finder man dog ofte en Forffjel, og det netop i den forffjellige Barm og Udholdenhed, hvormed de forffjellige Paa-
stande fastholdes. Noget Støtte for denne min Betragtning har jeg ogsaa fundet i selve den Maaede, hvorpaa Eagen nu er bleven indbragt i Rigsdagen. Det er jo gjentagne Gange blevet sagt os, at der her ikke er Tale om et ganske almindeligt Forslag til en Lov, men om et Forslag til en Over-